

LIEBE & HUNGER

Poem

Salzburg – St. Petersburg

Liebe und Hunger
regieren die Welt.

Friedrich Schiller

Anstelle eines Prologs

Ich besuchte während meines Studiums in den 90er Jahren Leningrad. In einem Memorial lief ein Filmstreifen über die Leningrader Blockade. Im Hintergrund lief die „Siebte“ von Schostakowitsch. Plötzlich, mitten in der Exkursion, schrie eine alte Frau mit lauter Stimme und schluchzte erbärmlich. Sie erkannte auf einem Filmausschnitt sich selbst als junges Mädchen, das eine Leiche auf einem Holzschlitten transportierte. Ich habe es nicht gewagt sie zu fragen, wen sie auf dem Schlitten hinter sich her zerzte. Und zum ersten Mal in meinem Leben habe ich mich geschämt, ein Deutscher zu sein.

LÁSKA & HLAD

Poema

Salzburg – Petrohrad

Láska a hlad
vládnou světu.

Friedrich Schiller

Místo Prologu

Během studia v devadesátých letech jsem navštívil Lenigrad. V památníku se promítalo filmové pásmo o leningradské blokádě. V pozadí zněla Šostakovičova Sedmá. Během prohlídky náhle hlasitě vykřikla nějaká stará žena a žalostně zavzlykala. Na filmovém záběru poznala samu sebe jako mladou dívku, jež na dřevěných saních veze mrtvé tělo. Neodvážil jsem se jí zeptat, koho to za sebou na těch saních táhla.

Piskarjewskoje – Gedenkfriedhof

*„Hier liegen Leningrader. Aber wisse, der
du diese Steine betrachtest: Niemand ist
vergessen und nichts wird vergessen.“*

Olga Bergholz

Exponate in Pavillons. Hinter einer Vitrine
die Waage mit 125 Gramm Brot. Tagesration.
Das Wintertagebüchlein der Tanja Sawitschew.
„Zhenja ist am 28. Dezember um 12 Uhr 30
morgens gestorben. Babuschka starb am 25. Jan ... ,
Onkel Aljoscha 10. Mai ... , Mama am 13. Mai
um 7:30 morgens ... . Die Sawitschews sind
gestorben. Alle sind tot. Nur Tanja lebt noch.“
Buchstaben mit Bleistift gemalt, blau wie der
Raureif auf den Lippen & Fenstersims. Zyanose.
Das ewige Feuer taute sie nicht auf. Lady
Churchill stand davor bei ihrem Besuch in
Leningrad. Sie hatte Tränen in den Augen.
Nach der Übersetzung. Vielleicht auch vorher.

Piskarevský Památný Hřbitov

*„Zde leží Leningradští. Ale věz, kdož se
díváš na tyto kameny: Zapomenut nebyl
nikdo a na nic se nezapomíná.“*

Olga Berggolcová

Exponáty v pavilonech. Ve vitríně váha
se 125 gramy chleba. Denní dávka.
Zimní deníček Táni Savičevové.
„Žeňa zemřela 28. prosince
ve 12:30... Babička zemřela 25. led. ...,
Strýček Aljoša 10. května ... Máma 13. května
v 7:30 ráno... Zemřeli Savičevovi.
Všichni jsou mrtví. Zůstala jen Táňa.“
Písmena nakreslena tužkou, modrá
jako jinovatka na rtech & parapetu. Cyanóza.
Neroztála ve věčném ohni. Lady
Churchillová před ním stála
při návštěvě Leningradu. Měla v očích slzy.
Překlad o tom svědčí. Možná i skutečnost.

Elena Nikolajewna Awerjanow-Fedorowa

15. Februar 1942. das größte unglück – die lebensmittelkarten wurden bei mama geklaut. das ist der tod. bis zum 1. ist es noch lange. ohne brot kann man nicht leben. ach mama! dann heule ich los. nichts zu machen. auf dem markt 500 gramm für 150 rubel ergattert. wir müssen uns warm anziehen, aber womit? wir müssen nur überleben, aber wie? was soll ich machen, mama? das ist wohl unser schicksal. im zimmer hinter dem tisch, außer uns dreien, mama elena nikolajewna. das stille alter leuchtet wie die bircha*. die herbstliche, mit ihrer schimmernden rinde, strahlt uns an. schweigend & aufmerksam hört sie dem schreckensmärchen zu, wie ein kind, das weiß, dass das ende gut wird ... das mit dem sterben, dem leben & dem brot.

*Althochdeutsch. birke, die leuchtende

Jelena Nikolajevna Averjanovová-Fedorová

15. únor 1942. největší neštěstí – mámě
ukradli potravinové lístky.
to je smrt. do prvního je daleko.
bez chleba se nedá žít. bože, mámo!
pak se rozpláču. nedá se nic dělat. na
trhu jsem sehnala 500 gramů za 150 rublů.
musíme se teple obléct, ale do čeho?
musíme jen přežít, ale jak? co mám
dělat, mámo? je to asi náš
osud. v pokoji u stolu,
kromě nás tří, máma jelena nikolajevna.
tiché stáří září jako bříza. Podzimní.
osvětluje nás třpytivou kůrou.
mlčenlivě & pozorně naslouchá
hrůzné pohádce, jako dítě,
které ví, že všechno dobře skončí...
smrtí, životem & chlebem

L. A. Mandrikina

Ich verlasse den hof, neben dem *generalstab*, sehe:
ein junge kauert neben dem tor. mir schien - sechs
jahre alt. was machst du hier? frage ich. ich bin
hier zum sterben. zum sterben, du bist mir einer!
wenn du's bis hierher geschafft hast, wirst du nicht sterben.
wo wohnst du? auf der *moika*. dunkel ist da der hof
& das quartier ist finster. aber hier ist es hell (das ist der
dworzowaja platz*.) ich komme zum sterben. der vater
ist an der front. mamotschka ist gestorben, im dunkeln,
liegt noch da. das schwesterchen verhungerte nachts.
hier ist es aber hell (hier ist der *tempelplatz**). warmes
wasser, eine brotkrume, schreinerleim reichte man wie
zum nachtisch. elf jahre alt war er. wenn ich überlebe,
werde ich immer diesen leim essen, sagte er, er schmeckt
nach holz, einem holztisch mit wasser & brosameln & es
ist hell im quartier. der junge kannte seine hausadresse,
man begleitete ihn. es war eine weiße nacht & die
mitternachtssonne warf 2 striche bis zur *moika*-straße.

L. A. Mandrikinová

Vycházím z nádvoří vedle *generálního štábu* a vidím:
vedle brány se krčí chlapec. asi šestiletý.
co tady děláš? ptám se. přišel jsem
zemřít. zemřít, ty jsi mi teda!
když ses dostal až sem, nezemřeš.
kde bydlíš? na *mojce*. dvůr je tam tmavý
& čtvrť temná. ale tady je světlo (je to *dvorcovaja
ploščad**). přišel jsem zemřít. otec
je na frontě, maminka mrtvá, neví se,
jak se to stalo. sestřička zemřela hladem v noci.
tady je ale světlo (tady je *palácové náměstí**). teplá
voda, drobek chleba, klíh se podával
jako by to měl být zákusek. bylo mu jedenáct. jestli
přežiju, budu ten klíh jíst dál, řekl, chutná
dřevem, dřevěný stůl s vodou & drobký & v bytě
je světlo. chlapec znal svou adresu,
doprovodili ho. byla bílá noc & půlnoční
slunce vrhalo 2 stíny až k *mojkovské ulici*.

Hochzeit (von einem major erzählt)

Ich nahm sie aus dem leningrad der blockade im märz
monat, grau, trockenholz, in sich verkrümmt, ein knoten.
schritt für schritt ihre füße wie bei einem neunmonatigen.
knochen mit lederhaut überzogen. ich nahm sie auf die
bolschaja semlja*. nach einem halben jahr kam sie zu
kräften, richtete sich auf, monat für monat wie auf einer
verjüngungskur in sotschi. die augen fingen an zu leuchten,
stiegen aus dem orbitalen abgrund, die haut straffte sich
gleich der geigensaiten bei der aufführung der *siebten*
sinfonie von schostakowitsch, dirigiert von eliasberg. ein
lächeln nicht von dieser welt, wie von einer ikone herab.
immer jünger gleich matrëschka entpuppte sie sich: in
puppe in
puppe in
puppe in
puppe in:
babuschka, junge frau, jungfrau, kindmädchen, nymphe
wie die lolita nabokovs. ich geniere mich es zu
gestehen: ich schämte mich sie zu heiraten. der rabbi
ermutigte uns mit der heiligen geschichte von joseph &
myriam, dem brauch der jungen ehe im orient. er traute
uns mit den worten des jungen jeschua: euer versprechen
aber sei: „ja, ja; oder: nein, nein“. was darüber ist, das ist
von übel. & ich sagte „ja!“ zur lolita aus leningrad & sie
sagte „ja, nikolaj!“ sie war nicht übel, meine geliebte, nein,
nein, erzählte der major & schmunzelte & lachte & zwitscherte.

*dt. Große Erde: Festland

Svatba (vypráví major)

Odvedl jsem ji z leningradské blokády v měsíci
březnu, šedou, suchou třísku, uzavřenou v sobě, uzlíček.
její nožky, krok za krokem, jako když vrávorá batole.
kosti potaženy surovou kůží. odvedl jsem ji sem,
tady je *bolšaja zemlja**. za půl roku se jí vrátily síly,
narovнала se, z měsíce na měsíc jako na omlazující
kúře v Soči. oči se opět zaleskly,
vystoupily z orbitálního propasti, pleť se vypjala
jako struny houslí, když se hrála šostakovičova
sedmá a dirigoval eliasberg. úsměv
z jiného světa, jako by se snesl s ikony.
proměňovala se jako matrjoška a byla stále mladší:
panenka v
panence
panenka v
panence:
babuška, mladá žena, panna, dívka-dítě,
nymfa jako nabokovova lolita. je trapné
to přiznat: styděl jsem se vzít si ji za ženu. rabín
nás povzbudil svatým příběhem o josefovi &
miriam, o zvyku mladého manželství v orientu. oddal
nás slovy mladého ješuy: ať je tedy vaše řeč
„ano, ano“; nebo ne, ne“. co je nad to, je
od zlého. & já jsem řekl „ano!“ lolitě z leningradu & ona
řekla „ano, nikolaji“ opravdu nebyla špatná, má milá, ne,
ne, vyprávěl major & ušklíbal se & smál se & švitořil.

*Velká země, Rusko za hranicí obklíčeného Leningradu

Die süße Erde Leningrads

Die badajew-lagerhäuser brannten. die lebensmittelvorräte leningrads loderten in den öfen des irrlichts & irrsinns. 3000 tonnen mehl & 2500 tonnen zucker brannten in den backöfen der vernichtung, in den krematorien der auslöschung, auf der straße. man könnte die straße *sacharnaja** umbenennen, oder *sladkaja***. der schnee züngelte nackt & sündlos wie das manna, das brot vom himmel, das brot der engel. man tauschte brot für erde. die süße erde auf dem schwarzmarkt feilbietend: 500 gramm süße erde für die arbeiter, 300 gramm für die kinder. (jedenfalls mehr als die tagesration der brotmarken.) 250 gramm süße erde für familienangehörige z.b. deduschka, babuschka. das sprichwort „der hunger ist keine tante“ machte die runde. malz ging zur neige, durch zellulose ersetzt, aufgelöst. schafsinnereien verwandelten sich in gelatine, kleie, getreidespelzen mischten sich bei für mund & magen. laub für die pferde, hafer für menschen. pferde für menschen. menschen für menschen. das muskeltgewebe brannte in den *burschujkas**** unter der haut. der scheiterhaufen der kanonenöfen hinterließ 45% des körperrgewichts. dystrophie biblischen ausmaßes: gewogen & zu leicht befunden. atrophie des appetits. herz & leber, auf herz & nieren geprüft, schrumpften, verkleinerten sich. man biss in die erde mit dem letzten atemzug. sie schmeckte süß wie das bonbon - landrin. vor der revolution ein beliebtes karamellzuckerl in russland, mit leichter bitternis.

* zuckerstraße

** süßstraße

*** kanonenöfen

Leningradská Sladká Hlína

badajevské sklady hořely. leningradské zásoby potravin
plály ve světle bludiček & šílenství. 3000
tun mouky & 2500 tun cukru hořelo v ničících pecích,
ve vyhlazovacích krematoriích, na ulicích. ulice *sacharnaja**
nebo *sladkaja*** by se mohly přejmenovat. sníh se míhal
nahý & nevinný jako mana, nebeský chléb, chléb
andělů. chléb lidé měnili za hlínu. na černém trhu
se šmelilo s hlínou: 500 gramů sladké hlíny pro
dělníka, 300 gramů pro děti. (každopádně víc než
denní dávka chleba na lístky). 250 gramů sladké hlíny pro
rodinné příslušníky, například dědušku, babušku. přísloví
„hlad není teta“***, se říkalo jako vtíp. slad došel,
nahradila ho rozpuštěná celulóza. jehněčí vnitřnosti
se proměnily na želatinu, jíl a otruby se míchaly
do jídla, aby se ošidila ústa & žaludek. listí koni,
oves člověku. kůň člověku. člověk člověku.
svalová tkáň hořela v *buržujkách*, v kamnech
pod kůží. po samospalování zůstalo 45%
tělesné váhy. dystrofie biblických rozměrů:
cítily se příliš lehcí. chuť k jídlu mizela. srdce &
játra ždímána do nitky. cvrkla se, zmenšovala.
člověk jedl hlínu do posledního dechu. chutnala
sladce jako bonbony landrin: před revolucí v rusku
oblíbené karamelky, trochu nahořklé.

* cukrová

** sladká

*** Hlad není teta, která ti přinese koláčky

Elena Ignatijewna Nikolajewa

Schleppte sich mit der guten nachricht wie gegen den wind von haus zu haus in leningrad: heute haben eure kinder gelacht. von mund zu mund die propaganda: heute haben unsre kinder gelacht. von *graschdanskaja* straße richtung *newski prospekt*. von bushaltestelle zu bushaltestelle, *majjorowastraße* zur *herzenstraße*. von tramway zur tram, trolleybus zu fuß, schlittten: heute haben die kinder leningrads gelacht. von *seramfimowskoje* friedhof zum *piskarjewskoje* friedhof. das krematorium der ziegelfabrik züngelte das lauffeuer: im kreißsaal, in den bibliotheken, der *eremitage* hörten die taubstummen den schuss der aurora. es hörte sich an wie das lachen einer ganzen schulklassen samt der lehrerin. es tat weh den gesichtszügen, dem kiefer, von der bewegung der lachmuskeln, wie bei einer geburt. es schmeckte wie 200 gramm mehr brot. es fühlte sich an wie die warme seite der *burschujka*. die tschaiki (lachmöwen, sagen die deutschen) stimmten mit ein in die achte sinfonie der *nadeschda* gegen den cholod* & golod** & trugen gleich brieftauben die gute nachricht vom *newski* bis zur *ladoga* straße & zurück auf die unzerstörten dächer der stadt. unterwegs schissen sie auf die belagerer leningrads (die kannten das wort scheiße!) & ihre tötungsmaschinen. man lag sich in den armen & weinte (auch zum ersten mal). es war wie osteren, dem licht der auferstehung. nach drei jahren, seit dem jahr 1941.

* kälte

** hunger

Jelena Ignatijevna Nikolajevová

Táhla se s tou dobrou zprávou jako proti
větru od domu k domu v leningradu: dnes
se vaše děti smály. propaganda od úst k ústům:
dnes se naše děti smály. Z *graždanské* ulice
směrem na *něvský prospekt*. od autobusové zastávky
k autobusové zastávce, od *majorovy* ulice k ulici *srdeční*.
od tramvaje k tramvaji, k trolejbusu, pěšky, na sáních: dnes
se leningradské děti smály. od *serafimovského* hřbitova
na *piskarevský*. z bývalé cihelny, z krematoria, vyšlehla zpráva
jako blesk: v rotundě paláce, v knihovnách, v ermitáži uslyšeli
hluchoněmí výstřel aurory. znělo to jako smích celé
školní třídy i s učitelkou. pohyby lícních svalů
působily bolest, v čelistích, ve zkřivených tvářích, jako
při porodu. chutnalo to jako 200 gramů chleba navíc.
teplou jako u kamen, u *buržujky. čajky* (racci
chechtaví, říká se jinde) přidaly hlasy k osmé
symfonii naděje proti chladu & hladu &
nesly jak poštovní holubi dobrou zprávu
z *něvského* k *ladožské* ulici & zpátky na
nezničené střechy města. v letu sraly na ty,
co město obléhali (ti znali slovo *scheiße!*), &
na jejich tanky. lidi se objímali & plakali
(také poprvé). bylo to jako velikonoce, světlo
vzkříšení, po třech letech od roku 1941.

Schanna Umiljewna Umanskaja (8 Jahre alt)

Man sagt, das brot schläft im menschen. am besten schläft es in einem kind. da es aber fehlt, können wir nicht schlafen: menschen & kinder, schlafesbrüder & -schwestern. ich bete: schlaf liebes brot, mein laibbrot. schlaf auf dem schoß wie im backofen, geh wie der teig über den tellerrand, träum auf dem kissen, ausgestopft mit federn der fülle & des genügens. auf dem bauch weich & knackig wie die rinde der krume, wie der kandiszucker knisternd im tschai. die herzs Spitze – ein knoten im taschentuch: vergiss sie nicht: die 200 gramm brot, versteckt im koffer, den koffer versteckt auf dem dachboden zwischen dem gerümpel & den mythen, vergiss aber nicht wo? wisse: das dach hat keine brandschutzstiege & keinen notausgang. nur die antenne träumt von der jakobsleiter, den engeln in weißen schürzen, rauf & runter balancierend ohne sprossen. sie decken den küchentisch, rollen den teig aus wie den roten teppich. schenken das eiswasser der ladoga ein. beim trinken schmeckt das wasser nach ziegen- oder stutenmilch (ein geschenk der kirgisen), & der teig hört nicht auf zu rollen & die milch hört nicht auf zu fließen & alle kinder im waisenheim schlafen ein, auch die hauseltern: iwan da marja werden satt, lebenssatt. & die milch schläft ein & die krume, & die katze spielt mit der maus, mit dem leben der anderen.

Žanna Umiljevna Umanskaja (osmiletá)

Říká se, že chléb v člověku spí,
nejlépe spí v dítěti. protože chybí,
nemůžeme spát: lidé & děti,
bratři & sestry ve spánku. modlím se: spi
můj milý chlebe, můj bochníku. spi v klíně
jako v troubě, stoupej přes okraj talíře
jako těsto, když kyne, sni na polštáři, naditým
peřím plnosti & dostatku. na bříšku
měkký & křupavý jako kůrka, jako
kandovaný cukr, jenž praská v čaji. srdeční
hrot – uzel na kapesníku: nezapomeň:
na 200 gramů chleba, schovaného v kufru,
na kufr, schovaný na půdě mezi
harampádím & mýty, nezapomeň ale
kde? věz: střecha nemá požární schodiště
& nemá nouzový východ, jen anténa sní o
jákově žebříku, o andělich v bílých zástěrách,
jak vrávorají nahoru & dolů, ale příčky na žebříku chybí.
prostírají kuchyňský stůl, rozvíjejí těsto jako
červený koberec, nalévají ledovou vodu
z ladogy. když se napiješ, chutná ta voda
jako kozí nebo kobyli mléko (dárek kyrgyzů),
& těsto se nepřestává vinout &
mléko nepřestává téct & všechny děti
v sirotčinci usínají, vychovatelé též:
ivan da maria se sytí, má všeho dost & mléko
usíná & kůrka chleba, & kočka si hraje s
myší, se životem těch druhých.

Taisija Wasiljewna Meschankina

Drei dunkle tage, in der nacht das gefühl, ich muss sterben. die spucke wurde immer länger, zähiger. zur seite das töchterchen. ich bin gläubig (ich stehe dazu), ich fiel auf die knie und sprach: „gospodi, lass mich leben bis zum morgen-grauen, auf dass das kindchen die mutter nicht tot erleben muss. sie kommt in ein kinderheim, aber sie soll nicht die tote mutter sehen.“ ich ging in die küche, schob den tisch zur seite (woher mir die kraft kam!) & siehe (vor gott bekenne ich's!), puschkins gedicht als wickelpapier vom sonnenblumenöl & drei erbsen wie drei tage & kartoffelschalen wie die nacht vorm sterben. geizig hebe ich den schatz für morgen auf, für die erbsensuppe. das papier stecke ich mir in den mund, mir scheint, ich habe von einem blatt papier überlebt bis sechs uhr morgens. ein blatt papier, kein öl darunter, aber die sonnenblumen strahlten mich an & die buchstabensuppe bildete sätze auf meiner zunge wie: „am ufer, dem wüsten, die wellen, stand er.“* kann man vom gedicht leben & nicht vom brot allein? die handschriften puschkins rettete leningrad auf der *straße des lebens* oder retteten die handschriftlichen originale alexander sergejewitschs leningrad: die kinder, die mütter? jeder hatte seinen retter, sagten die leningrader, den unentbehrlichen wie brot, wasser, wärme, gedicht.

*Aus „Der eherne Reiter“, ein Poem von Alexander Puschkin

Tasia Vasilijevna Mešankinová

Tři temné dny, v noci pocit, že
určitě brzy zemřu. plivance stále delší
a hustší. vedle dcerky. jsem věřící,
(za tím si stojím), padla jsem na kolena:
„gospodi, nech mne žít do svítání,
ušetři to dítě. půjde do sirotčince,
ale nemusí vidět svou mrtvou matku.“ šla
jsem do kuchyně, odsunula jsem stůl
(kde jsem vzala tu sílu!) & pohled: (bohu
přísahám!), puškinova báseň na papíře
z balení slunečnicového oleje & tři hrášky
jako tři dny & bramborové slupky jako noc
před umíráním. lakotně jsem schovala
ten poklad na zítřek, na hráškovou polévku.
papír jsem si vložila do úst, zdá se mi, že
jsem z toho papíru žila do šesti rána.
kus papíru, olej v něm už nebyl,
ale slunečnice na mě svítily &
písmenková polévka tvořila na jazyku
věty, třeba: „na břehu pustých vod
on stál*“. lze žít z básně & nejen z
chleba? puškinovy rukopisy
zachránily leningrad na *cestě života*,
anebo zachránily rukopisné originály
alexandra sergejeviče leningrad: děti,
matky? každý měl svého zachránce, říkali
leningradští, nepostradatelného jako
chléb,
voda,
teplo,
báseň.

*A. S. Puškin: *Měděný jezdec* (překlad Bohumil Mathesius)

Ekaterina Pawlowna Janischewskaja

Engelsprospekt. ich sah: ein alter mann
kutschiert einen holzschlitten voller leichen,
leicht mit der bastmatte bedeckt. eine alte frau
schleppt sich nebenan, bittet um platz auf
dem schlitten. „was willst du, babuschka, bei
dieser ladung?“ „ich seh, ich weiß, ich bin
desgleichen weges, des weges allen fleisches,
ich muss eh sterben, bring mich zum friedhof
samt der fracht. ich bleibe da sitzen bis ich
vor kälte einschlafe für ewig. ich habe die
essenskarten verloren oder sie wurden mir
gestohlen, egal.“ katerina, der prospektengel,
reichte der alten frau 150 gramm brot, alles
was sie hatte. & siehe: eine leiche stand auf
vom schlitten, warf das leichentuch von sich,
zeigte dem friedhof die kalte schulter, den
rücken, den geraden & den hintern, den.

Jekatěrina Pavlovna Janiševská

Engelsův prospekt. viděl jsem: starý muž
veze sáně naložené mrtvými těly,
na nich lehká přikrývka z lýka. stará žena
se vleče poblíž, prosí o místo na
sáních. „co chceš, babičko? vždyť víš,
co vezu.“ „vidím, vím, máme
společnou cestu, tak jako všechno smrtelné
musím i já zemřít, vezmi mě na hřbitov
spolu s tím nákladem. zůstanu sedět,
dokud neusnu zimou na věky. potravinové
lístky jsem ztratila, nebo mi je ukradli,
to je už jedno.“ kateřina, anděl této čtvrti,
podala staré ženě 150 gramů chleba, dala jí,
co měla. & pohled: mrtvola vstala
ze sání, strhla ze sebe umrlčí roucho,
ukázala hřbitovu záda, vystrčila na něj
zadek & hodila na něj bobek.

Irina Kireewa (Herbst 1942)

Wir schwänzten die schule. wir hauten
ab durch den schwarzen ausgang, brachten
die tür auf im hinterhof. draußen auf dem eis
stießen wir mit dem direktor der schule
zusammen: er lief schlittschuh & warnte
uns vor den gefahren der straße, den
scharfschützen, der artillerie, den bomben.
befahl: richtung schule uns zu begeben. die
lehrerin brach in tränen aus, weinte vor
freude, endlich sind sie wieder da, endlich
haben die kinder was angestellt, unfug getrieben,
streiche gespielt, auch die leeren mägen &
feurigen hälse. eine feier der bubenstreiche &
des wildfangs gegen das disziplinarverfahren,
der kür gegen die pflicht, die wiederkunft
der verlorenen lachmöwen & kinder lenin-
grads zur kindheit, lachmuskeln, salztränen.

Irina Kirejevová (podzim 1942)

Ulili jsme se ze školy. vypadli jsme
zadním vchodem, na dvorku
jsme rozbili dveře. venku na ledu
jsme narazili na ředitele školy:
jel za námi na bruslích & varoval
nás před nebezpečím v ulicích, před
ostřelovači, dělostřelci, před bombami.
přikazoval: zpátky do školy! učitelka
se rozplakala, brečela radostí,
jsou zase tady, děti konečně něco provedly,
konečně zlobí, i s prázdnými žaludky &
s krky jako v ohni. slavnost klukovských
lumpáren & vzpoury proti kázni, volnosti
proti povinnosti & řádu, návrat
ztracených racků chechtavých & lenin-
gradských dětí k dětství, smíchu, slaným slzám.